

ТАҚРИЗ

ба автореферати таҳқиқоти диссертатсионии Саидзода Исроил Маҳмад дар мавзуи «Амсиласозии математикии марҳилаҳои ҳаёт ва таҳқиқи компютери динамикаи солони популятсияи оилаи занбӯри асал» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои физикаю математика аз рӯйи ихтисоси 05.13.18 – Амсиласозии математикӣ, усулҳои ададӣ ва комплекси барномаҳо

Дар шароити муосир омӯзиши равандҳои биологӣ бо истифода аз усулҳои амсиласозии математикӣ ва технологияҳои компютерӣ яке аз самтҳои афзалиятноки илм ба ҳисоб меравад. Афзоиши талабот ба пешгунии дақиқи динамикаи популятсияҳо дар соҳаи кишоварзӣ ва экология зарурати таҳияи амсилаҳои математикӣ ва алгоритмҳои ҳисоббарории муосирро ба миён овардааст.

Занбӯри асал ҳамчун ҷузъи муҳими экосистема дар нигоҳдории мувозинати биологӣ ва таъмини амнияти озуқаворӣ нақши калидӣ мебозад. Бо вучуди ин, таъсири тағйирёбии иқлим, омилҳои антропогенӣ ва бемориҳо боиси коҳиши шумораи оилаҳои занбӯри асал гардида, таҳқиқи қонуниятҳои динамикаи популятсионии он аҳаммияти илмӣ ва амалӣ касб намудааст.

Мубрамияти мавзуи таҳқиқ дар он зоҳир мегардад, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон қорҳои муназзами илмӣ оид ба амсиласозии математикии динамикаи популятсияи занбӯри асал ҳанӯз анҷом дода нашудаанд. Ин ҳолат зарурати таҳияи амсилаҳои математикӣ, усулҳои ададӣ ва барномаҳои компютериро тақозо менамояд, ки метавонанд дар таҳқиқоти минбаъда ва татбиқи амалӣ дар соҳаи занбӯриасалпарварӣ истифода шаванд.

Дар таҳқиқоти мазкур бори аввал дар асоси равиши комплекси амсиласозӣ омилҳои асосии таъсиррасон ба фаъолияти оилаи занбӯри асал, аз ҷумла манбаъҳои шахддиҳанда, бемориҳо, зараррасонҳо ва омилҳои муҳити зист гурӯҳбандӣ ва мавриди таҳлили илмӣ қарор дода шудаанд. Дар заминаи ин таҳлил амсилаҳои концептуалӣ ва математикӣ таҳия гардида, ки яке аз онҳо дар шакли системаи панҷ муодилаи дифференсиалии одии ҳаттӣ пешниҳод шудааст. Барои ҳалли ададии система бо истифода аз усули Рунге-Кутта барномаи компютерӣ дар муҳити забони барномасозии C++ амалӣ карда шудааст. Илова бар ин, хусусиятҳои ҷинсии индивидҳои оилаи занбӯри асал ба назар гирифта шуда, амсилаи математикӣ дар шакли системаи даҳ муодилаи дифференсиалии одии ҳаттӣ таҳия гардида, дар асоси он барномаи компютери мувофиқ сохта шудааст. Дар натиҷа, бори аввал амсилаи мукаммали концептуалӣ, математикӣ ва компютери марҳилаҳои ҳаётии

индивидҳои оилаи занбӯри асал бо дарназардошти хусусиятҳои ҷинсӣ ва таъсири бемориҳою зараррасонҳо пешниҳод мегардад.

Ҳамзамон, барои баҳодихии ҳолати оилаи занбӯри асал вобаста ба таъсири ҳарорат, намнокии ҳаво ва идоракунии ғизо функсияҳои махсуси математикӣ таҳия шуда, дурустии онҳо тавассути муқоиса бо маълумоти таҷрибавӣ санҷида шудааст. Натиҷаҳои бадастомада дар шакли комплекси барномавии таҳқиқотӣ татбиқ гардидаанд, ки имконияти омӯзиш, таҳлил, идора ва пешгӯии динамикаи популятсияи занбӯри асалро дар шароити тағйирёбии иқлим ва идоракунии хоҷагии занбӯриасалпарварӣ фароҳам меоранд.

Диссертатсияи Саидзода И.М. дорои аҳаммияти баланди илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ буда, аз нигоҳи илмӣ қор бо таҳияи равишҳои нави амсиласозии оилаи занбӯри асал ҳамчун низоми динамикӣ арзишманд мебошад. Аҳаммияти амалӣ дар имконияти таҳлил ва пешгӯии фаъолияти оила дар шароити гуногуни табиӣ ва антропогенӣ ифода меёбад. Аз ҷиҳати иқтисодӣ натиҷаҳо ба рушди самараноки занбӯриасалпарварӣ мусоидат мекунанд. Аҳаммияти иҷтимоӣ дар таъмини амнияти озуқаворӣ ва ҳифзи экосистемаҳо зохир мегардад.

Интишороти муаллиф дар маҷаллаҳои хориҷӣ ва маводи конференсияҳои байналмилалию ҷумҳуриявӣ аз он гувоҳӣ медиҳад, ки таҳқиқот дар сатҳи зарурӣ мавриди муҳокима қарор гирифтааст.

Автореферати диссертатсияи Саидзода И.М. мутобиқ ба талаботи муқаррарнамудаи Низомномаи Комиссияи олии аттестатсионӣ таҳия гардида, мазмуни асосии рисолаи диссертатсиониро ба таври мукамал инъикос менамояд. Дар он мубрамияти мавзуи таҳқиқ, дараҷаи қорқарднокии масъала, мақсад ва вазифаҳои диссертатсия, объекти ва предмети таҳқиқ, усулҳои тадқиқот, наwgонии илмӣ, аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ, инчунин хулосаҳои асосӣ ва натиҷаҳои илмии ба ҳимоя пешниҳодшаванда равшан ва пайдарпай баён гардидаанд.

Автореферат тамоми қисматҳои асосии рисолаи диссертатсиониро фаро гирифта, байни мазмуни он ва матни пурраи диссертатсия мутобиқати мантиқӣ ва мундариҷавӣ таъмин гардидааст. Забон, услуб ва сохтори автореферат ба талаботи қорҳои илмӣ ҷавобгӯ буда, маълумоти пешниҳодшуда имкон медиҳанд, ки сатҳи илмӣ, навоарӣ ва аҳаммияти натиҷаҳои бадастомада ба таври возеҳ арзёбӣ қарда шаванд.

Дар автореферат ва матни рисолаи диссертатсионӣ баъзе хатоҳои ҷузъии имлоӣ ва услубӣ ба назар мерасанд, ки характери техникӣ дошта, ба мазмуни илмии қор таъсир намерасонанд ва ба осонӣ бартарафшаванда мебошанд.

Муаллифи диссертатсия тавонистааст масъалаи таҳқиқшавандаро дар сатҳи илмӣ таҳлил намояд. Хулосаҳои муаллиф бо маводҳои пешниҳодшуда мутобиқ буда, аҳамияти назариявӣ ва амалӣ доранд. Дар маҷмӯъ, автореферат ба талаботи амалкунанда мутобиқ буда, мухтавои диссертатсияро фарогир мебошад.

Таҳқиқоти диссертатсионии Саидзода И.М. ба ҳадафҳои аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон гузошташуда созгор буда, дар доираи барнома ва стратегияҳои қабулшудае, ки онҳо ҳамчун санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ қабул шуда, фарогири самти ихтисос мебошанд, таҳия шудааст.

Диссертатсияи Саидзода Исроил Маҳмад дар мавзӯи «Амсиласозии математикии марҳилаҳои ҳаёт ва таҳқиқи компютери динамикаи солони популятсияи оилаи занбӯри асал», ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои физикаю математика аз рӯйи ихтисоси 05.13.18 – Амсиласозии математикӣ, усулҳои ададӣ ва комплекси барномаҳо, пешниҳод гардидааст, дар сатҳи баланди илмӣ ба анҷом расида, ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмии доктори илмҳои физикаю математика аз рӯйи ихтисоси мазкур мебошад.

Такриздиханда:

Доктори илмҳои физикаю математика,
дотсенти кафедраи технологияҳои иттилоотию
коммуникатсионӣ ва барномарезии
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес
ва сиёсати Тоҷикистон

 - Муҳаммадӣ Ш.Ф.

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Суғд
ш. Хучанд; 17 мкр-н., хонаи 1
Email: Info@tsulbp.tj, Email: tsulbp@rambler.ru
Тел: +992(3422)2-38-11, Факс: +992(3422)2-51-70

Имзои Муҳаммадӣ Ш.Ф. тасдиқ мекунам:

Сардори шуъбаи кадрҳо ва
корҳои махсуси ДДХБСТ

Бобоев А.Х.